

UDK 327(540:520)
Bibliid 0543-3657, 72 (2021)
God. LXXII, br. 1182, str. 5-32
Izvorni naučni rad
Primljen: 14.4.2021.
Prihvaćen: 14.6.2021.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2021.72.1182.1

Nebojša VUKOVIĆ¹

U kineskoj senci – vojnostrategijsko partnerstvo Indije i Japana

SAŽETAK

U radu se kritički analizira i sagledava vojnostrategijsko partnerstvo Indije i Japana koje je inicirano sredinom prethodne decenije. U uvodnom delu rada, uz oslonac na saznanja i uvide drugih autora, izvedena je definicija ovakvog partnerstva i opisane su strukturne promene u međunarodnim odnosima tokom ovog veka, koje su omogućile/podstakle pojavu indijsko-japanskog partnerskog odnosa u oblasti bezbednosti. U središnjem delu rada opisan je sadržaj tog partnerstva, kao i motiv njegovog pokretanja i ukazano je na njegove pozitivne aspekte za obe zemlje, ali i na ograničenja u realizaciji i krajnjim dometima. Takođe, autor rada ukazuje na vojno-tehničku saradnju kao na najvredniju, i do sada nedovoljno iskorišćenu komponentu tog partnerstva. U završnom delu rada sumirana su saznanja o ovom partnerstvu i njegovim važnijim dimenzijama, i formulisano je predviđanje u pogledu njegovih daljih perspektiva. U radu se najviše koristi analitičko-sintetička metoda istraživanja.

Ključne reči: Indija, Japan, Kina, strateško partnerstvo, Indo-Pacifik.

¹ Nebojša Vuković, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, E-mail: nebojsa@diplomacy.bg.ac.rs

Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2021. godine“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2021. godine.

Vojnostrategijsko partnerstvo – suština i forme

Za sintagmu na engleskom jeziku – *strategic partnership* – u srpskom jeziku postoje dva prevoda, odnosno, u ovom slučaju partnerstvo (*partnership*) može biti strateško ili strategijsko. Kako upotreba ovih prideva nije do kraja normirana u našoj stručnoj i naučnoj literaturi u pogledu toga koji od njih ima više vojnu a koji civilnu konotaciju, autor ovog rada je zarad izbegavanja dvosmislenosti i nedoumica izabrao pridev „vojnostrategijski“ prilikom opisivanja i analize partnerstva Indije i Japana, svesno stavljajući naglasak na bezbednosnu dimenziju tog odnosa.

Nije preterivanje ako se kaže da međunarodna zajednica živi u doba strateških partnerstava. Prema rezultatima jednog istraživanja koje je publikovano prethodne godine, samo SAD i NR Kina sklopili su preko 130 strateških partnerstava širom sveta, dok su ostali značajniji subjekti međunarodnih odnosa, poput EU, Ruske Federacije, Brazila, Indije, Japana, Južne Afrike i Australije, uspostavili oko 50 takvih odnosa.² U međuvremenu taj broj se svakako uvećao. Sadržaj sklopljenih strateških partnerstava varira u širokom rasponu – od vojne saradnje, preko jačanja ekonomskih odnosa, do unapređivanja uzajamnih odnosa u svim bitnim segmentima međudržavne saradnje (politika, diplomatija, bezbednost). Može se konstatovati da svoju „popularnost“ koncept strateškog partnerstva delom duguje sadašnjem „duhu vremena“, odnosno stadijumu u razvoju međunarodnih odnosa u kojem se subjekti tih istih odnosa sve manje oslanjaju na međunarodne strukture, višestranu pregovore i pozitivna angažovanja, koja imaju utemeljenje u međunarodnim pravilima i strukturama, a sve više na kalkulacije u kojima su obavezno, pored dobitnika, prisutni i gubitnici (zero-sum calculations), na politiku sa pozicijom moći i na kratkoročnu dobit.³ Ovakvo objašnjenje oslikava strateško partnerstvo kao *ad hoc* instrument koji državama služi da relativno bezbedno egzistiraju i unapređuju vlastite interese (po principu „od danas do sutra“) u anarhičnim međunarodnim odnosima. Sa druge strane, ne može a da se ne zapazi da su okončanje bipolarizma, i docnija trgovinska liberalizacija i globalizacija, u velikoj meri poništili pređašnje ideološke frontove, i ekonomski, informaciono i tehnološki uvezali bivše suparnike, problematizujući tako u manjoj ili većoj meri strukture, procedure, instrumente i institucije spoljne politike koji su nasleđeni iz Hladnog rata. Verovatno najvažniji njegov relikv je NATO – klasični vojno-politički blok koji već trideset godina, tragajući za svrhom svog postojanja, proširuje svoje članstvo, vodi ratove i politiku konfrontacije. Ne tako davno, pre nekoliko godina, bivši predsednik SAD Donald Tramp (Donald Trump) stavio je

² Anna Michalski, *Diplomacy in a Changing World Order: The Role of Strategic Partnerships*, Swedish Institute of International Affairs, Stockholm, 2019, p. 4.

³ Ibidem

upitnik nad njegovim postojanjem, dok je francuski predsednik Emanuel Makron (Emmanuel Macron) pre dve godine izjavio da je ovaj savez doživeo moždanu smrt. Dakle, sazeo je momenat da se i sa najviših mesta u državama NATO članica propituje svrha njegovog postojanja, kao jednog od najznačajnijih simbola Hladnog rata i minulih vremena.

Stoga, nije sasvim neopravdano mišljenje da je u današnjem „sve više međuzavisnom svetu, uloga savezništava (the role of alliances), koja je bila središnja u strateškoj politici kroz istoriju, počela da bleđi“. ⁴ Drugim rečima, u svetu gde su svi značajni akteri svetske politike sa ukrštenim ili čak antagonističkim interesima istovremeno uzajamno zavisni i uslovljeni (poput SAD i Kine kada je u pitanju ekonomija/trgovina ili EU i Rusije kada je reč o energetici), formalna „savezništva ne nude onu vrstu koristi koju su nudila u manje međuzavisnom svetu, budući da saveznik ne može, u praksi, da ponudi punu podršku jednoj državi zbog svog odnosa međuzavisnosti sa (njenim) protivnikom“. ⁵

Sa ovim stavom se podudara mišljenje Tomasa Vilkinsa (Thomas Wilkins) da strateško partnerstvo nije sinonim za savez ili koaliciju. Zarad utemeljenosti ove konstatacije, isti autor je pokušao da formuliše nekoliko ključnih odlika strateških partnerstava. Prema njegovom mišljenju, strateško partnerstvo se pre kreira oko „opšte (bezbednosne) svrhe“ nego oko nekog specifičnog zadatka poput odvratanja ili borbe protiv neprijateljske države. Potom, strateška partnerstva su prevashodno aranžmani koje vode ciljevi, a ne aranžmani koje vode pretnje. Treća odlika partnerstva odnosi se na njegovu neformalnu prirodu i niske troškove angažovanja. Sledeća (četvrta) karakteristika tiče se primarnosti ekonomskog aspekta strateškog partnerstva, zajedno sa bezbednosnim. ⁶ Docnije, prilikom analize indijsko-japanskog vojnostrategijskog partnerstva videće se da prvo i drugo svojstvo strateških partnerstava, koje je Vilkins izveo, ne odgovara sasvim realnosti, barem kada je reč o odnosu Indije i Japana, jer je njihovo sve veće zbližavanje upravo uslovljeno, uz prećutno podrazumevanje, obostranom percepcijom NR Kine kao pretećeg hegemonu kojem treba parirati.

Indijski autori Radžeš Basrur i Sumita Narajanan Kuti (Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty) takođe su izveli nekoliko ključnih svojstava strateških partnerstava koja se po svom sadržaju tek delimično preklapaju sa karakteristikama koje je formulisao Vilkins. Prema njihovom mišljenju, za razliku od savezništava, strateška partnerstva nisu izričito usmerena na

⁴ Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty, "Conceptualizing Strategic Partnerships", in: Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty (eds.), *India and Japan: Assessing the Strategic Partnership*, Palgrave Macmillan, London, 2018, p. 5.

⁵ Ibid., p. 6.

⁶ Thomas S. Wilkins, "Russo-Chinese Strategic Partnership: A New Form of Security Cooperation?", *Contemporary Security Policy*, Vol. 29. No. 1, 2008, pp. 360-361.

identifikovanog neprijatelja. Pored toga, strateška partnerstva su ograničena i fleksibilna, i ne uključuju dublje angažovanje koje podstiče na akciju (do not involve deep action-inducing commitments), naspram bezbednosti ili čak političke pozicije partnera. Treća odlika strateškog partnerstva, prema njihovom viđenju, jeste redovna interakcija na visokom političkom nivou, uključujući sastanke šefova vlada, ali i civilnih i vojnih zvaničnika na nižem nivou. Četvrta odlika odnosi se na bezbednosnu saradnju posredstvom transfera oružja, zajedničkih vojnih vežbi, strateških dijaloga i razmene obaveštajnih podataka. Konačno, osim bezbednosti, strateška partnerstva se obično šire i na druge uzajamno korisne interakcije, posebno na ekonomsku razmenu.⁷ Kada se budu u narednim poglavljima ovog rada analizirali odnosi Indije i Japana, navedene karakteristike koje su izdvojili Basrur i Narayanan Kuti, poslužiće kao svojevrsni „markeri“ zarad afirmisanja ili opovrgavanja teze o postojanju strateškog partnerstva između ove dve države.

Konačno, valjalo bi, uz sve rizike nepreciznosti i nedoslednosti, da se formuliše definicija vojnostrategijskog partnerstva. Reč je o bilateralnom odnosu država, regulisanom najčešće kroz jedan ili više ugovora, u kojem dve strane na uzajamnu korist svestrano razvijaju odnose na polju odbrane i bezbednosti tokom mira (vojnotehnička saradnja, vojno obrazovanje, obuka, konsultacije visokih zvaničnika, zajedničke vežbe i manevri, razmena obaveštajnih podataka), bez obaveze da u slučaju oružanog konflikta u isti stupe u korist zemlje-partnera ili da je pomognu na bilo koji drugi način. Vojnostrategijsko partnerstvo može, ali i ne mora da bude komponenta strateškog partnerstva između dve države, koje podrazumeva naročito intenzivnu bilateralnu saradnju, često uz uzajamne prateće preferencije kada su u pitanju politički (diplomatski) i ekonomski odnosi.

Istorija indijsko-japanskog strateškog partnerstva

Nakon okončanja Drugog svetskog rata Indija i Japan su stupili u formalnu interakciju 1952. godine, kada su dve strane potpisale mirovni sporazum i uspostavile diplomatske odnose. Solidna osnova za međusobno uvažavanje postavljena je godinu dana ranije, kada je Indija odbila da prisustvuje ceremoniji potpisivanja Mirovnog sporazuma sa Japanom (Mirovnog sporazuma u San Francisku), pod egidom SAD, kojim je formalno završen Drugi svetski rat, smatrajući da je japanski suverenitet okrnjen i da ne može biti ravnopravan partner za potpisivanje ugovora (taj indijski postupak i danas se veoma ceni u Japanu). Stoga je uspostavljanje diplomatskih odnosa pomereno za 1952. godinu, kada je formalni suverenitet Japana u potpunosti obnovljen. Krajem 1950-ih godina, politički odnosi dve

⁷ Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kuty, "Conceptualizing Strategic Partnerships", op. cit., p. 7.

zemlje su srdačni (1957. godine japanski premijer posećuje Indiju, i te iste godine indijski uzvraća posetom, a naredne 1958. indijski predsednik posećuje Japan), dok svoj zamah zadobijaju i ekonomski odnosi, pre svega zahvaljući Japanu koji se pojavljuje kao kreditor. Indiju su 1960. godine posetili tada princ-prestolonaslednik Akihito i princeza Mičiko, i srdačno su bili dočekani.⁸

Ipak, već 1960-ih godina, i najvećim delom tokom naredne dve decenije, odnosi Indije i Japana nisu bili posebno bliski, niti razvijeni, s obzirom na to da je Indija bila jedan od lidera Pokreta nesvrstanosti, dok je Japan svoju (geo)političku sudbinu čvrsto vezao za globalne interese i strategiju Sjedinjenih Američkih Država. Kada je Indija 1971. godine potpisala sporazum sa Sovjetskim Savezom o miru, prijateljstvu i saradnji, i postala svojevrsni strateški partner SSSR-a, odnosi sa Japanom su još više gurnuti na periferiju.⁹ Tek sa slabljenjem hladnoratovske napetosti, od polovine 1980-ih godina, odnosi Indije i Japana počinju ponovo da se razvijaju i jačaju na obostranu korist. Tokom poslednje decenije XX veka, u periodu nesporne globalne dominacije SAD, dve zemlje razvijaju bilateralne odnose pre svega u domenu ekonomije, ali bez posebno izražene političke bliskosti ili potvrde identičnosti interesa.

Ipak, već 2000. godine, prilikom susreta japanskog premijera Joširo Morija (Yoshiro Mori) i indijskog premijera Atala Bihara Vadžpajija (Atal Bihari Vajpayee), dve strane postižu saglasnost da uspostave „Globalno partnerstvo u XXI veku“ (Global Partnership in the 21st Century).¹⁰ Naredne godine, prilikom uzvratne posete indijskog premijera Japanu, dve strane izdaju „Zajedničku deklaraciju Japana i Indije“ (Japan-India Joint Declaration) u kojoj se naglašava, da dve države dele ideje demokratije i tržišne privrede, i da će ojačati saradnju zarad doprinosa prosperitetu i stabilnosti Azije i sveta u XXI veku.¹¹ Tokom posete japanskog premijera Džuničira Koizumija (Junichiro Koizumi) Indiji 2005. godine, gde mu je domaćin bio Manmohan Singa (Manmohan Singh), postignut je dogovor da se razvijaju sveobuhvatni odnosi sa naglaskom na ekonomiji. Tada je potpisana „Zajednička izjava; indijsko-japansko partnerstvo u novoj azijskoj eri: strateška orijentacija indijsko-japanskog globalnog partnerstva“ (Joint Statement, India-Japan Partnership in a New Asian Era: Strategic Orientation

⁸ Brief Note on India-Japan Bilateral Relations, https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/India-Japan_Bilateral_Brief_feb_2020.pdf; Pristupljeno: 19/03/2021.

⁹ Thomas F. Lynch III and James J. Przystup, *India-Japan Strategic Cooperation and Implications for U.S. Strategy in the Indo-Asia-Pacific Region*, Institute for National Strategic Studies, Washington, D.C., 2017, p. 5.

¹⁰ India-Japan Relations, January 2013, https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Japan_Relations_-_Jan_2013.pdf; Pristupljeno: 24/03/2021.

¹¹ Japan-India Joint Declaration, December 10, 2001, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/india/joint0112.html>; Pristupljeno: 24/03/2021.

of India-Japan Global Partnership), u kojoj se navodi da „globalno partnerstvo između Indije i Japana održava široku konvergenciju njihovih dugoročnih političkih, ekonomskih i stratejskih interesa, aspiracija, ciljeva i zabrinutosti“.¹² U decembru 2006. godine, prilikom posete indijskog premijera Manmohana Singa japanskom kolegi Šinzo Abeu (Shinzo Abe), potpisana je „Zajednička izjava ka indijsko-japanskom strateškom i globalnom partnerstvu“ (Joint Statement Towards India-Japan Strategic and Global Partnership). U ovom dokumentu, istaknuto je da dve zemlje dele drevne veze (ancient bonds) i civilizacijsko nasleđe za ponos (proud civilisational heritage). Takođe, navedeno je da su Indija i Japan prirodni partneri (natural partners) kao najveće i najrazvijenije demokratije u Aziji. Uzimajući u obzir sličnu percepciju međunarodnih odnosa, zajedničke vrednosne orijentire i uzajamne interese, u izjavi se navodi rešenost da se uspostavi strateško i globalno partnerstvo koje će uključivati: bliskiju političku i diplomatsku koordinaciju, sveobuhvatan ekonomski angažman, jače odbrambene odnose, veću tehnološku saradnju, kao i rad usmeren ka uvećanju kulturnih veza, obrazovne povezanosti i međuljudskih kontakata.¹³ Na temelju ove izjave, tokom narednih petnaest godina, Japan i Indija su dosegli zavidan nivo odnosa na poljima politike, ekonomije i odbrane, koji zaista mogu da se obeleže sintagmom „strateško partnerstvo“. Štaviše, 2014. godine, tokom posete indijskog premijera Narendre Morija (Narendra Mori) Japanu, u okviru redovnog godišnjeg samita najviših zvaničnika dve države, ovi odnosi su definisani kao „specijalno strateško i globalno partnerstvo“ (Special Strategic and Global Partnership).¹⁴ Naredne 2015. godine, tokom posete japanskog premijera Šinzo Abea Nju Delhiju, dve strane su objavile dokument pod nazivom „Japan i Indija, vizija 2025. Specijalno strateško i globalno partnerstvo“ (Japan and India Vision 2025 Special Strategic and Global Partnership) u kojem se detaljno, u 43 paragrafa, definiše, opisuje i konkretizuje indijsko-japansko partnerstvo, i spominju SAD i Australija kao sagovornici (partneri) na trilateralnim samitima: Japan-Indija-SAD i Japan-Indija-Australija.¹⁵

¹² Joint Statement, India-Japan Partnership in a New Asian Era: Strategic Orientation of India-Japan Global Partnership, April 29, 2005, <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/6627/joint+statement+india>; Pristupljeno: 24/03/2021.

¹³ Joint Statement Towards India-Japan Strategic and Global Partnership, December 15, 2006, <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/6368/Joint+Statement+Towards+IndiaJapan+Strategic+and+Global+Partnership>; Pristupljeno: 24/03/2021.

¹⁴ Brief Note on India-Japan Bilateral Relations, op. cit.

¹⁵ Japan and India Vision 2025 Special Strategic and Global Partnership, December 12 2015, https://www.mofa.go.jp/s_sa/sw/in/page3e_000432.html; Pristupljeno: 25/03/2021. Treba naglasiti da su u tekstu navedene samo pojedine deklaracije, a da se praktično svake godine prilikom susreta premijera dve zemlje potpiše i određena zajednička izjava sa „upečatljivim“ nazivom. Tako je 2009. godine potpisana „Zajednička izjava o novoj

Vojnostrategijska komponenta indijsko-japanskog strateškog partnerstva

S obzirom na specifične geografske (udaljenost između Indije i Japana meri se hiljadama kilometara) i političke okolnosti (Japan je u vojnom smislu čvrsto vezan uz SAD i njegovo zakonodavstvo je restriktivno u pogledu pribegavanja upotrebi sile od strane vlastitih vojnih snaga, dok Indija decenijama sledi politiku strateške autonomije), Indija i Japan su razvili uzajamno produktivno vojnostrategijsko partnerstvo u okviru šireg strateškog partnerstva. Na bazi rešenosti dve zemlje, izražene u zajedničkoj izjavi iz 2006. godine, da jačaju odbrambene odnose, tokom posete indijskog premijera Manmohana Singa Tokiju, u oktobru 2008. godine, Indija i Japan su izdali „Zajedničku deklaraciju o bezbednosnoj saradnji između Japana i Indije“ (Joint Declaration on Security Cooperation between Japan and India) u kojoj je predviđeno da sledeći elementi čine tu saradnju: razmena informacija i politička koordinacija oko regionalnih pitanja u azijsko-pacifičkom regionu i oko dugoročnih strateških i globalnih problema; bilateralna saradnja u okviru multilateralnih okvira u Aziji; dijalog i saradnja po pitanju odbrane u okviru zajedničke izjave dva ministarstva odbrane iz 2006. godine; saradnja između obalskih straža; bezbednost transporta; borba protiv terorizma i transnacionalnog kriminala; podela iskustava u održavanju i izgradnji mira; menadžment prilikom nepogoda i katastrofa (disaster management); razoružanje i neširenje naoružanja.¹⁶

Kako se može primetiti, u ovom dokumentu nema nekih inače ključnih sadržaja uobičajene saradnje u bezbednosti, poput zajedničkih vežbi i manevara ili transfera vojnih tehnologija. Ipak, s protokom vremena, i u skladu sa menjajućim političkim prilikama u svetu, uključujući i pojačane napetosti između glavnih aktera svetske politike (SAD–Kina i SAD–Ruska Federacija), ova saradnja se upotpunjavala novim sadržajima.

Od 2019. godine održavaju se jednom godišnje sastanci na visokom nivou u formatu 2+2 (japanski ministri spoljnih poslova i odbrane i indijski ministri istih resora) na kojima se razmatraju pitanja od najopštijeg strategijskog značaja regionalnog i globalnog doseg. Ranije, redovno su održavani posebni

etapi japansko-indijskog strateškog i globalnog partnerstva“ (Joint Statement on New Stage of Japan-India Strategic and Global Partnership). Naredne godine, dve strane su izdale zajedničku izjavu pod nazivom „Vizija za indijsko-japansko strateško i globalno partnerstvo u sledećoj deceniji“ (Vision for India-Japan Strategic and Global Partnership in the Next Decade). Japanski i indijski premijeri su 2011. godine potpisali „Viziju za unapređenje indijsko-japanskog strateškog i globalnog partnerstva“ (Vision for the Enhancement of India-Japan Strategic and Global Partnership).

¹⁶ Joint Declaration on Security Cooperation between Japan and India, 22 October 2008, https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/india/pmv0810/joint_d.html; Pristupljeno: 25/03/2008.

sastanci najviših zvaničnika ministarstava odbrane, kao i resora obalske straže. Takođe, održavaju se redovni sastanci štabova sva tri vida oružanih snaga Indije i Japana (kopnene vojske, ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva). Naravno, međuvidovska saradnja dve vojske se odvija i na nižim nivoima (različite vežbe, manevri, razmena kadrova i iskustava). Posebno mesto u intervidovskoj kooperaciji imaju godišnje pomorske vežbe Malabar, koje su 1992. godine inicirale Indija i SAD, a docnije (2007) im se pridružuju Japan i Australija, da bi od 2014. godine Japan bio njihov redovan učesnik. Pored ovog formata, Indijska ratna mornarica (Indian Navy) i Japanske pomorske snage samoodbrane (Japan's Maritime Self Defense Force) održavaju zajedničke vežbe različitog sadržaja i obima, poput protivpodmorničkih ratnih vežbi u Indijskom okeanu iz jeseni 2017. godine.¹⁷ I kopnena vojska Indije (Indian Army) i Japanske snage kopnene samoodbrane (Japan Ground Self-Defense Force) razvijaju višestranu i sve bogatiju saradnju, pa su recimo 2019. godine, njihovi sastavi imali zajedničku antiterorističku vežbu na tlu Indije.¹⁸ Ovde su navedeni samo neki slučajevi saradnje čije su pojedinačne manifestacije (vežbe, manevri, posete, savetovanja i skupovi) s godinama sve mnogobrojnije i sadržinski raznovrsnije.

Kako bi se vojnostrategijsko partnerstvo nesmetano odvijalo, Indija i Japan su potpisali više važnih sporazuma koji se tiču oblasti odbrane i bezbednosti. Jedan od značajnijih sporazuma jeste „Sporazum vlada Japana i Indije u pogledu transfera odbrambene opreme i tehnologije“ (Agreement Between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Transfer of Defence Equipment and Technology), koji u svom prvom članu predviđa da strane potpisnice učine dostupnom odbrambenu opremu i tehnologiju koje su neophodne za projekte zajedničkih istraživanja, razvoja i proizvodnje, ili za projekte unapređenja odbrambene saradnje.¹⁹ U isto vreme (decembar 2015. godine), Indija i Japan su potpisale „Sporazum vlada Japana i Republike Indije u pogledu bezbednosnih mera za zaštitu poverljivih vojnih informacija“ (Agreement Between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Security Measures for the Protection of Classified Military Information), koji svakako olakšava razmenu informacija koje su

¹⁷ Franz Stefan Gady, „India, Japan to Hold First-Ever Military Exercises Involving Ground Troops“, *The Diplomat*, July 23 2018, <https://thediplomat.com/2018/07/india-japan-to-hold-first-ever-military-exercises-involving-ground-troops/>; Pristupljeno: 26/03/2021.

¹⁸ „India and Japan to cement relations with new security deal“, *Nikkei*, November 13 2019, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/India-and-Japan-to-cement-relations-with-new-security-deal>; Pristupljeno: 26/03/2021.

¹⁹ Agreement Between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Transfer of Defence Equipment and Technology, December 12 2015, <https://www.mofa.go.jp/files/000117470.pdf>; Pristupljeno: 26/03/2021.

bezbednosno relevantne i zahtevaju određeni nivo zaštite. Po svom značaju ističe se „Sporazum između vlada Japana i Republike Indije koji se tiče recipročnog pružanja zaliha i usluga između japanskih snaga samoodbrane i indijskih oružanih snaga“ (Agreement between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Reciprocal Provision of Supplies and Services Between the Self-Defence Forces of Japan and the Indian Armed Forces), potpisan u septembru 2020. godine, koji će omogućiti da se delovi OS jedne strane-potpisnice snabdevaju ili servisiraju na teritoriji druge strane-potpisnice u slučajevima: vežbi i obuka u kojima učestvuju jedinice obe vojske; mirovnih operacija pod vođstvom UN, međunarodnih humanitarnih operacija, zaštitnih mera ili transporta državljana ovih zemalja (njihove prekomorske evakuacije), komunikacije ili koordinacije ili neke druge rutinske aktivnosti, i u još nekih drugim situacijama.²⁰ Kada je reč o vrstama dobara ili usluga čije je pružanje predmet ovog ugovora, u njemu se spominju hrana, voda, nafta, maziva, odeća, rezervni delovi, prevoz, zdravstvena zaštita, skladištenje, korišćenje objekata, servisiranje (popravke), usluge aerodroma i morskih luka.²¹

Trebalo bi, svakako, da se istakne i japansko učešće u podizanju i obnovi infrastrukture u određenim delovima Indije koji su, operativno-strategijski posmatrano, od izuzetnog značaja za odbranu te zemlje. Reč je, pre svega, o krajnjem severoistoku Indije, regionu koji je pritešnjen između Kine na severu, Mjanmara na istoku, Bangladeša na jugu i Butana na zapadu, i koji je povezan sa glavinom indijske teritorije preko Siliguri koridora koji je ponegde širok jedva preko 20 km. Japan je već odobrio značajna finansijska sredstva za izgradnju/poboljšanje infrastrukture na severoistoku Indije. Prema jednom mišljenju, razlog zašto je Japan odabrao baš tu oblast jest njen strategijski položaj.²² Drugi autor, Satoru Nagao (Satoru Nagao) navodi da će uz japansku pomoć, Indija mnogo brže kompletirati infrastrukturu na tom delu svoje teritorije i umešnije braniti svoje granice.²³ Pored toga, Nagao smatra da će saobraćajno bolje povezana Indija moći da u tom delu Azije lakše nivelira/ublaži kineski uticaj.

²⁰ Agreement between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Reciprocal Provision of Supplies and Services Between the Self-Defence Forces of Japan and the Indian Armed Forces, September 10, 2020, https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_002896.html; Pristupljeno: 26/03/2021

²¹ Ibidem

²² Ryohei Kasai, "Infrastructure Development in Asia: Japan's New Initiatives and Its Cooperation with India", in: Jagannath P. Panda and Titli Basu (eds.), *China-India-Japan in the Indo-Pacific: Ideas, Interests and Infrastructure*, Pentagon Press, New Delhi, 2018, p. 206.

²³ Satoru Nagao, "China in Japan-India Security Ties: Infrastructure as a Factor", in: Jagannath P. Panda and Titli Basu (eds.), *China-India-Japan in the Indo-Pacific: Ideas, Interests and Infrastructure*, Pentagon Press, New Delhi, 2018, p. 222.

Druga oblast gde je Japan značajnije finansijski angažovan, kada su pitanju infrastrukturni projekti, jesu Andamanska i Nikobarska ostrva u istočnom delu Indijskog okeana, koja su od izuzetnog geostrategijskog značaja. Krajem marta 2021. godine Japan je, između ostalog, odobrio i kredit od preko četiri milijarde jena za poboljšavanje napajanja električnom energijom ovih ostrva. Na ceremoniji potpisivanja, kako prenose indijski mediji, anonimni zvaničnik japanske ambasade u Indiji izjavio je da, zahvaljujući svom geopolitičkom položaju, Andamanska i Nikobarska ostrva igraju ključnu ulogu u viziji slobodnog, otvorenog i inkluzivnog Indo-Pacifika, koju dele dve zemlje.²⁴ Nekoliko godina ranije, Satoru Nagao je spekulisao da japanska participacija u infrastrukturnim projektima na ovim ostrvima ima i svoju strategijsku svrhu u smislu obuzdavanja kineske pomorske ekspanzije.²⁵

Konačno, valjalo bi se osvrnuti i na oblast vojnotehničke saradnje koja je najmanje razvijena, a poseduje potencijal da proizvede vrlo opipljive i značajne koristi za obe strane. Kao što je opšte poznato, Indija je veliki uvoznik naoružanja (iako poseduje i vlastitu solidnu vojnu industriju) koje je decenijama ponajviše nabavljala u SSSR-u, docnije Ruskoj Federaciji. Tokom poslednjih desetak godina, kao važan izvor snabdevanja Indije vojnom tehnikom, pojavile su se Sjedinjene Države. S druge strane, Japan je renomiran proizvođač u oblasti mašinogradnje, poznat po odličnom kvalitetu svojih proizvoda. Kada je reč o vojnoj produkciji, njeni nosioci u Japanu su poznate i priznate kompanije poput Micubišija, Kavasakija ili Tošibe. Nakon što je Japan 2014. godine, ukinuo samonametnutu zabranu izvoza vojne opreme iz 1967. godine, pojavile su se mogućnosti za razvijanje uzajamno korisne saradnje (Indija bi stekla kvalitetnu vojnu tehniku s mogućnošću da se u budućnosti, uz prenos licence, ona proizvodi i unutar njenih granica, a Japan bi dobio značajno tržište, koje bi preko većih porudžbina pomoglo u oživljavanju sektora namenske industrije koja je decenijama radila samo za japanske oružane snage). Ipak, za sada, rezultati su još uvek neznatni, a najbolja manifestacija toga jesu desetogodišnji, još uvek bez uspešnog okončanja, pregovori o indijskoj kupovini japanskih amfibijskih aviona ShinMaywa US-2. Epizoda sa još uvek nerealizovanom akvizicijom ovih letelica svedoči kako o glomaznoj i tromoj indijskoj birokratiji u sektoru bezbednosti, tako i o japanskom neiskustvu i nefleksibilnosti kada je reč o trgovini naoružanjem i vojnom opremom.

²⁴ "Japan to provide loans and grant of 233 billion yen for infra projects in India", *The Times of India*, March 26 2021, <https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/japan-to-provide-loans-and-grant-of-233-billion-yen-for-infra-projects-in-india/articleshow/81710730.cms>; Pristupljeno: 29/03/2021.

²⁵ Satoru Nagao, "China in Japan-India Security Ties: Infrastructure as a Factor", op. cit., p. 223.

Činioci koji su doprineli i koji doprinose razvoju indijsko-japanskog vojnostrategijskog partnerstva

Faktori koji doprinose zbližavanju Indije i Japana na polju bezbednosti mogu da se razvrstaju u tri grupe – pojedinačni (lični), posebni (koji se tiču samih aktera, dakle Indije i Japana), i opšti ili strukturalni (odnose se na promene u odnosu snaga na međunarodnoj sceni).

Kada je reč o doprinosu pojedinaca razvoju strateškog partnerstva između dve zemlje, na prvom mestu bi trebalo istaći velike zasluge bivšeg japanskog premijera Šinzo Abea. Tokom svog prvog kratkotrajnog mandata (2006–2007), Abe je prilikom posete Indiji održao poznati govor “Confluence of the Two Seas” u kome je obelodanio da indijsko-japansko strateško partnerstvo predstavlja jedan od ključnih elemenata u građenju „luka slobode i prosperiteta“ (Arc of Freedom and Prosperity) duž spoljnog oboda Evroazije (outer rim of Eurasian continent), koji čini deo geopolitičke platforme „proširene Azije“ (broader Asia) koja, u Abovoj zamisli, uključuje i SAD i Australiju.²⁶ U to vreme, Japan po prvi put učestvuje u pomorskim vežbama Malabar sa Indijom i SAD. Tokom njegovog drugog mandata (2012–2020), kao što se moglo videti iz prethodnog sadržaja ovog rada, Indija i Japan su nizom sporazuma i postupaka učvrstili strateško (i vojnostrategijsko) partnerstvo, tako da se u jednom japanskom komentaru povodom sastanka Šinzo Abea i indijskog premijera Modija, za dve zemlje kaže da su „skoro pa saveznici“ (quasi-allies).²⁷ Abeova naklonost prema Indiji delimično ima i porodične korene, pošto je njegov deda po majci Nobusuke Kiši (Nobusuke Kishi) bio onaj japanski premijer koji je prvi 1957. godine (kako je već spomenuto u ovom radu), posetio Indiju i postavio zajedno sa Nehruom (Jawaharlal Nehru) putokaze za saradnju i uvažavanje dve zemlje. Kada je Abe podneo ostavku 2020. godine, u listu *South China Morning Post*, mogao se naći komentar da je sa Abeovom ostavkom Indija izgubila svog najboljeg prijatelja i saveznika u Japanu.²⁸

Ako se pak pogleda koji su sve dokumenti i zvanične izjave potpisani od 2014. godine, kada je Narendra Modi postao premijer Indije, i koliko je od tada uznapredovala japansko-indijska saradnja (infrastrukturni projekti, veliki japanski krediti, ojačana politička, diplomatska i odbrambena saradnja), može se nedvosmisleno utvrditi, da je on taj pojedinac koji je sa indijske strane

²⁶ “Confluence of the Two Seas”, Speech by H.E. Mr. Shinzo Abe, Prime Minister of Japan at the Parliament of the Republic of India, August 22, 2007, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv0708/speech-2.html>; Pristupljeno: 30/03/2021.

²⁷ “India and Japan to cement relations with new security deal”, *Nikkei Asia*, November 13, 2019, op. cit., 30/03/2021.

²⁸ Rupakjyoti Borah, “With Shinzo Abe’s resignation, India loses its best friend and ally in Japan”, *South China Morning Post*, 30 August, 2020, <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3099392/shinzo-abes-resignation-india-loses-its-best-friend-and-ally-japan>; Pristupljeno: 30/03/2021.

ključno doprineo razvijanju strateškog partnerstva dve zemlje. U stvari, počeci indijsko-japanskog partnerstva i njegovo docnije unapređivanje (od 2000. godine, pa nadalje) poklapaju se sa sve većim uticajem Indijske narodne partije (Bharatiya Janata Party) koja je desno i nacionalno orijentisana, sklonija SAD-u, pa i zemljama koje sa Sjedinjenim Državama, poput Japana, održavaju vrlo bliske odnose. Abe i Modi su političari sličnog ideološkog profila (desni liberali, nacionalisti) i bliskih geopolitičkih pogleda (distanciranost naspram Kine, blagonaklono gledanje na SAD), i stoga nije iznenađujuće da je indijsko-japansko strateško partnerstvo veoma napredovalo upravo u periodu kada su obojica bili premijeri svojih zemalja (2014–2020).

Iako je doprinos istaknutih pojedinaca (u ovom slučaju premijera) uspostavljanju strateškog partnerstva dragocen, Indija i Japan nikada ne bi sklopili i razvili to partnerstvo da dve zemlje nisu po više parametara komplementarne. Kako se primećuje u jednoj studiji „Japan je društvo koje stari, dok je Indija mlada. Japan mora da uspešno investira dalje od svog ostrva (off shore), da profitira i raste, dok Indija nudi atraktivnu, relativno neiskorišćenu infrastrukturu i proizvodnu bazu“ [...] Japanu je potreban pristup obrazovanim radnicima za prekomorske poduhvate, a Indija ima takvu demografiju“.²⁹

U sličnom tonu se obratio auditorijumu, u Japanu 2013. godine, tadašnji premijer Indije Manmohan Sing, naglašavajući kako „Indiji trebaju japanska tehnologija i investicije, a zauzvrat Indija nudi sve veće mogućnosti za rast i globalizaciju japanskih kompanija za sveukupan prosperitet i napredak Japana“.³⁰ Osim što su komplementarni u nekoliko ključnih oblasti (ekonomija, tehnologija, ljudski resursi-demografija), Indija i Japan imaju i jake duhovne (kulturne) veze budući da je budizam u Japan stigao baš iz Indije u VI veku n.e. preko Kine i Koreje, i da su pored budizma u Japan stigli i pojedini običaji (poštovanje božanstava), koji su ostavili dubok trag na japansko društvo, kulturu i mentalitet.³¹ U sadašnjosti, obe zemlje, kako primećuje dvoje komentatora njihovih odnosa, „veruju u demokratiju, slobodu pojedinca, vladavinu zakona“, odnosno obe zemlje „cene međunarodne institucije“, i pošto se zalažu za slobodu plovidbe, imaju istu viziju „slobodnog, otvorenog i prosperitetnog Indo-Pacifika“.³²

²⁹ Thomas F. Lynch III and James J. Przystup, *India-Japan Strategic Cooperation and Implications for U.S. Strategy in the Indo-Asia-Pacific Region*, op. cit., p. 9.

³⁰ PM's address to Japan-India Association, Japan-India Parliamentary Friendship League and International Friendship Exchange Council, May 28, 2013, <https://archivepmo.nic.in/drmanmohansingh/speech-details.php?nodeid=1319>; Pristupljeno: 31/03/2021.

³¹ Adarsha Verma, *The Heavenly Land and the Land of the Rising Sun: Historical Linkages, Security Cooperation and Strategic Partnership*, KW Publishers Pvt Ltd, New Delhi, 2020, pp. 5-6.

³² Aman Thakker, Elliot Silverberg, "India and Japan Eye the Dragon in the Room", *Foreign Policy*, November 20, 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/11/20/china-war-navy-india-japan-eye-dragon-in-the-room/>; Pristupljeno: 31/03/2021.

Čini se da je indijska autorka Titli Basu (Titli Basu) ponajbolje sumirala motive za japansko-indijsku saradnju. Prema njenoj oceni, japanski stav prema Indiji formirali su sledeći faktori: prispeće Kine kao glavnog aktera u međunarodnoj politici; opadanje američkog uticaja u regionu; rastući američki interes za Indiju; potreba da se osiguraju trgovačke i energetske mreže u kritičnim maritimnim prostorima; iskorišćavanje nastajućeg potencijala tržišta (misli se na indijsko, prim. N.V.). S druge strane, Indiji je Japan važan zbog: investicija u održivu infrastrukturu; pristupa civilnoj nuklearnoj tehnologiji kako bi se zadovoljili energetske apetiti indijske ekonomije, i obezbeđivanja snabdevanja vrhunskom vojnom tehnologijom.³³

Ipak, i pored svih navedenih faktora koji potpomažu saradnju Indije i Japana čini se, barem kada je u pitanju vojnostrategijsko partnerstvo, da je činjenica promenjenog odnosa snaga u svetskoj politici ključni agens zbližavanja ove dve azijske zemlje. Prema mišljenju Džošija Pola (Joshy M. Paul) „u strateškom odnosu između dve zemlje, moraju postojati neki fundamentalni faktori koji pokreću obe zemlje da se zbližavaju, i donose političke odluke, pogotovu one koje se tiču bezbednosti“.³⁴ Iako se prilikom potpisivanja mnogobrojnih protokola i sporazuma o vojnoj saradnji, zvaničnici obe zemlje veoma trude da ne spominju politiku NR Kine u svojstvu podsticaja uzajamnog zbližavanja, detaljnija geopolitička analiza prostora južne i istočne Azije nedvosmisleno ukazuje da i Indiju i Japan na sklapanje vojnostrategijskog partnerstva navodi sve ambicioznija kineska spoljna politika, čiji su interesi u direktnom sukobu sa aspiracijama ove dve zemlje. Indija se sa NR Kinom direktno sučeljava na nedefinisanoj granici na području Himalaja i u sukobima često ima poginulih i ranjenih graničara. Pored toga, dva azijska giganta su rivali i u Južnoj Aziji, u smislu borbe za privlačenje pojedinih država iz te oblasti u vlastite sfere uticaja. Preciznije rečeno, u pitanju je proces kineskog istiskivanja Indije iz oblasti u kojoj je ona decenijama nakon sticanja nezavisnosti bila nesporni autoritet i svojevrсни hegemon. Konačno, može da se očekuje u budućnosti i pojava maritimnog suparništva na akvatoriji Indijskog okeana.³⁵

Sa druge strane, naspram Kine u usponu, koja od početka ovog veka sve više ulaže u svoje oružane snage, ni Japan se ne oseća spokojno, posebno u okolnostima polaganog opadanja moći SAD – glavnog garanta i patrona

³³ Titli Basu, "India-Japan and 'Confluence of the Two Seas': Ten years on", *IDSa Issue Brief*, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, 2017, p. 2. https://idsa.in/system/files/issuebrief/ib_india-japan_tbasu_130917.pdf; Pristupljeno: 02/04/2021.

³⁴ Joshy M. Paul, "India-Japan Security Cooperation: A New Era of Partnership in Asia", *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, Vol. 8 no. 1, 2012, p. 34.

³⁵ Detaljnije o ovom suparništvu: Nebojša Vuković, „Geostrategijsko nadmetanje između Kine i Indije u Južnoj Aziji“, *Međunarodna politika*, Godina LXIX, br. 1172, oktobar-decembar 2018, str. 68-83.

japanske bezbednosti. Objašnjavajući zašto je Japanu potrebna Indija kao odbrambeni partner (defence partner) u radu čiji je upravo to naslov, Satoru Nagao navodi, da je „Kina proširila svoje vojne aktivnosti oko Japana i zemalja u Južnom kineskom moru“ i da je, na primer, po prvi put 2013. godine pet kineskih ratnih brodova oplovilo Japan u sklopu zajedničkih rusko-kineskih pomorskih pomorskih vežbi.³⁶ Pored toga, po mišljenju istog autora, i Južno kinesko more je zbog nekoliko razloga od vitalnog interesa za bezbednost Japana, a pošto Kina pretenduje na oko 90% njegove akvatorije, i gradi aerodrome na njemu, što će joj omogućiti njegovo potpuno vazdušno „pokrivanje“, Japan je svakako zabrinut zbog situacije u vezi sa tim morem.³⁷ Naposletku, navodi Nagao, uspon kineske i opadanje američke moći uzrokuje pogoršavanje bezbednosne situacije oko Japana, koji će zajedno sa zemljama oko Južnog kineskog mora, po njegovom mišljenju, verovatno propatiti zbog kineske asertivnosti u bliskoj budućnosti (Japan and countries around the South China Sea are likely to suffer from China's assertiveness in the near future).³⁸

Dok visoki funkcioneri i lideri Indije i Japana, prilikom susreta i sklapanja raznovrsnih sporazuma, moraju da vode računa o kineskim reakcijama i koriste odmeren diplomatski rečnik u komunikaciji sa medijima, u naučnoj i ekspertskoj zajednici takvi obziri su manje prisutni. Prema jednom tumačenju, kineska vojna modernizacija predstavlja bezbednosni izazov za obe zemlje, pa su se stoga Tokio i Nju Delhi složili da uspon Kine traži od njih da saraduju na upravljanju potencijalnim izazovom, pošto obe države imaju teška i nerešena teritorijalna pitanja sa Kinom.³⁹ Čak i oni autori koji smatraju da indijsko-japanska saradnja nadmašuje svojim obimom i sadržajem puko obuzdavanje Kine, tj. da ima drugačiji cilj, ipak priznaju da Kina „ostaje ključni faktor u rastućim indijsko-japanskim odbrambenim odnosima i njihovom strateškom partnerstvu [...]“.⁴⁰ Po mišljenju drugih tumača indijsko-japanskih odnosa, ključne oblasti konkurencije Indije i Japana, s jedne, i Kine s druge strane, tiču se pomorskih i teritorijalnih sporova, kritične infrastrukture i tehnologija, kao i budućnosti globalnih lanaca snabdevanja.⁴¹ Prema mišljenju indijskog pukovnika Adarše Verme

³⁶ Satoru Nagao, "Why Japan Needs India as a Defence Partner", in: Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty (eds.), *India and Japan: Assessing the Strategic Partnership*, Palgrave Macmillan, London, 2018, p. 66.

³⁷ Ibid., pp. 68-69.

³⁸ Ibid., p. 71.

³⁹ Thomas F. Lynch III and James J. Przystup, *India-Japan Strategic Cooperation and Implications for U.S. Strategy in the Indo-Asia-Pacific Region*, op. cit., p. 6.

⁴⁰ G. V. C. Naidu, Ishida Yasuyuki, "India-Japan Defence Ties: Building a Strategic Partnership", *Strategic Analysis*, Vol. 43, No. 1, p. 25.

⁴¹ Aman Thakker, Elliot Silverberg, "India and Japan Eye the Dragon in the Room", op. cit.

(Adarsha Verma), „uspon Kine i simultano smanjenje američkog uticaja nesumnjivo je bio najvažniji razlog za zbližavanje dve zemlje. Proširena kineska vojna modernizacija, uvećane teritorijalne pretenzije na istoku Azije, i sve veći uticaj Kine u zemljama Indo-Pacifika, bio je predmet brige Indije, Japana i drugih zemalja-istomišljenika“.⁴²

Kada je reč o strukturalnim činiocima koji utiču na indijsko-japansko zbližavanje treba svakako, pored rastuće moći Kine i njenih sve ambicioznijih (geo)strategijskih aspiracija, spomenuti i, kako je to primetio pukovnik Verma, relativno opadanje američke moći koje je, iako lagano, sve uočljivije, kao i američki interes da se ove dve azijske zemlje što čvršće vojnostrategijski povežu. Čak i da nije prisutan fenomen smanjivanja američke moći, SAD kao globalna sila imaju interese širom planete i uvek je moguća situacija istovremene pojave više različitih geopolitičkih žarišta čije bi gašenje ili raspirivanje (zavisno od toga šta je u američkom interesu) moglo da dovede do prenaprezanja vojnih potencijala Sjedinjenih Država. Toga je svestan i Satoru Nagao kada kaže da postoji mogućnost da Sjedinjene Države „neće biti sposobne da koncentrišu svu svoju vojnu moć u Aziji, jer bi SAD mogle da rešavaju probleme u drugim delovima sveta. Japan i zemlje oko Južnog kineskog mora su zabrinute zbog američkog uplitanja u Istočnoj Evropi, na Bliskom istoku, u Africi, Centralnoj i Južnoj Americi. Takvi konflikti mogu da odvuču američki fokus pažnje sa Azije, i spreče Sjedinjene Države da pruže dovoljno vojne podrške u regionu Južnog kineskog mora“.⁴³ U jednom drugom svom radu, isti autor kaže da i „Japan i Indija znaju, da pojedinačno ne poseduju sposobnost da se suprotstave Kini. U odsustvu tvrde vojne moći (hard military power), obe zemlje zavise od Sjedinjenih Država zarad održavanja povoljne vojne ravnoteže u regionu. Ali, same SAD su opadajuća sila u Azija-Pacifiku“ (Asia-Pacific).⁴⁴ Još pre skoro jedne decenije, pronicljiviji posmatrači međunarodnih prilika detektovali su ovaj trend opadanja moći SAD i njihovog postupnog dezangazovanja, jasno ukazujući da je nakon Drugog svetskog rata po prvi put u Aziji na delu realan prenos moći (real power transition), odnosno, nadmoćna sila – SAD – opada, dok se druga sila pojavljuje u Aziji.⁴⁵ Prema istom autoru, Džošiju Polu, „ključno pitanje jeste da li će Sjedinjene Države biti sposobne da održe svoj dominantan status u

⁴² Adarsha Verma, *The Heavenly Land and the Land of the Rising Sun: Historical Linkages, Security Cooperation and Strategic Partnership*, op. cit., p. 60.

⁴³ Satoru Nagao, „Japan, the United States, and India as Key Balancers in Asia“, http://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/150331_Nagao_JapanUSIndia_2.pdf; Pristupljeno: 05/04/2021.

⁴⁴ Satoru Nagao, „A Japan-India partnership in Maritime-Asia“, February 09 2017, <https://www.orfonline.org/research/importance-japan-india-cooperation-south-china-sea/>; Pristupljeno: 05/04/2017

⁴⁵ Joshy M. Paul, „India-Japan Security Cooperation: A New Era of Partnership in Asia“, op. cit., p. 32.

Aziji i garantuju njenim saveznicima isti nivo bezbednosti koji su osiguravale u prošlosti".⁴⁶ Pol je ovo pitanje formulisao 2012. godine i čini se da je sa protokom vremena američka bezbednosna garancija, iako nesumnjivo još kredibilna, ipak okrnjena, i da će tokom ove decenije imati još donekle umanjenu težinu. Činjenici da je američka moć u opadanju trebalo bi svakako dodati i zapažanje da Sjedinjene Države po prvi put u svojoj novijoj istoriji, tokom mandata predsednika Donalda Trampa (2017–2021), nisu imale ni jasno artikulisanu tzv. veliku strategiju, koja bi pružila opšte smernice američke spoljne politike.⁴⁷ U takvoj situaciji, nesumnjivo je da i u samom Vašingtonu postoji razumevanje, pa čak i podrška, za indijsko-japansko vojnostrategijsko partnerstvo, koje bi podrazumevalo i izvesno rasterećenje (istini za volju, ne odveć značajno) američkih vojnih efektiva, kako u Aziji tako i u celosti.

Postoji nekoliko faktora koji podupiru uzajamno zblizavanje tri zemlje, ali i američku podršku indijsko-japanskom partnerstvu. Prve svega, u tim zemljama nema značajnije opozicije koja bi bila protiv uzajamnog zblizavanja. To što su Indija i Japan demokratske zemlje Vašingtonu samo olakšava izbor koji je usmeren na svestrano razvijanje odnosa sa njima. Ti odnosi su inače u trendu konstantnog poboljšavanja, a Sjedinjene Države su, i za Indiju i za Japan, kako tvrdi Satu Limaje (Satu Limaye), najvažniji spoljni partner, što je ključno preimućstvo za Sjedinjene Države.⁴⁸ Ovaj autor još dodaje, da Sjedinjene Države percipiraju Japan i Indiju kao akcionare u međunarodnom liberalnom poretku, a ne kao njegove izazivače. S obzirom na to da se indijsko-japansko vojnostrategijsko partnerstvo dobro uklapa u američku globalnu mrežu savezništava i partnerstava, nije na odmet citirati mišljenje Džona Hemingsa (John Hemmings), da isprepletena mreža savezništava oko Behemota (biblijska zver – ovde se misli na gorostasnu Kinu, prim. N.V.) može da ga odvrati od nepromišljenog avanturizma i da deluje kao uticaj koji ga ograničava.⁴⁹ Drugi američki autor pak zapaža da u vreme opadanja američkih vojnih resursa i rastućih obaveza na Bliskom istoku i u Evropi, indijsko-japanska saradnja pomaže da se smanje praznine koje bi se svakako pojavile tokom rebalansiranja američke politike prema

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ Vladimir Trapara, "Does Trump Have a Grand Strategy?" *The Review of International Affairs*, Vol. LXVIII, No. 1168, October–December 2017, p. 66.

⁴⁸ Satu Limaye, "Integrating an Ally and an Aligner in a Principled Security Network: The United States and the India–Japan Strategic Partnership", in: Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty (eds.), *India and Japan: Assessing the Strategic Partnership*, Palgrave Macmillan, London, 2018, pp. 96–97.

⁴⁹ John Hemmings, "Don't Constrain an Expansionist China Alone. Try Trilaterals", *The National Interest*, December 2, 2015, <https://nationalinterest.org/print/feature/dont-constrain-expansionist-china-alone-try-trilaterals-14479>; Pristupljeno: 05/04/2021.

Aziji.⁵⁰ Sjedinjenim Državama je u interesu da Indija i Japan blisko sarađuju jer, kako navodi Satu Limaje, to može da doprinese uvezivanju američkih azijsko-pacifičkih savezništava i partnerstava zarad postizanja niza ciljeva kao što su, između ostalog, stvaranje povoljnih ravnoteža snaga vojne moći u ključnim regionima radi predupređivanja agresije, ili ohrabrivanje saveznika i partnera da uvećaju svoje uloge u bezbednosti i u redovnoj multilateralnoj bezbednosnoj saradnji.⁵¹

Svakako, tri zemlje ne dele uvek identične interese, što je i razumljivo, imajući u vidu specifičan geostrategijski položaj svake od njih, kao i različiti sadržaj, formu i doseg njihovih nacionalnih interesa. Ipak, indikativno je da su, na primer, Indija i SAD posle više decenija „hladnih“ uzajamnih odnosa poslednjih godina u velikoj meri unapredili saradnju, i takođe postali bliski strateški partneri.⁵² S obzirom na to da Japan u velikoj meri prilikom kreiranja vlastite spoljne politike prati američke poteze, jasno je da je indijsko-američko zbližavanje predstavljalo istovremeno i signal Tokiju da može bez posebnih ograničenja da se upusti u kreiranje partnerskog odnosa sa Nju Delhijem.

Utisak je, na osnovu skorašnjih poteza američke administracije i predsednika SAD Džozefa Bajdena (Joseph Biden), da indijsko-japansko strateško (vojnostrategijsko) partnerstvo predstavlja jednu od važnih komponenti američke globalne savezničko-partnerske mreže usmerene na suzbijanje Kine. Tokom video konferencije američkog predsednika sa liderima Japana, Indije i Australije, u martu 2021. godine, Bajden je stavio do znanja da Kinu posmatra kao najveći spoljnopolitički izazov Sjedinjenih Država, dok su se premijeri ovih država dogovorili da tesno sarađuju u oblasti klimatskih promena, bezbednosti i na pokretanju privrednog rasta. Takođe je pokrenuta inicijativa da se u okviru napora za suzbijanje uticaja Kine u jugoistočnoj Aziji ovom regionu obezbedi milijarda vakcina protiv Covid-19, tako što će SAD i Japan biti finansijeri njene proizvodnje u Indiji, dok će Australija da pomogne u njenoj distribuciji.⁵³ Može se pretpostaviti

⁵⁰ Richard Fontaine, „Where Is America in Japan and India’s Plans for Asia?“, *The National Interest*, December 28, 2015, <https://nationalinterest.org/feature/where-america-japan-indias-plans-asia-14741>; Pristupljeno: 05/04/2021

⁵¹ Satu Limaye, „Integrating an Ally and an Aligner in a Principled Security Network: The United States and the India-Japan Strategic Partnership“, op. cit., p. 99.

⁵² Detaljnije o indijsko-američkom partnerstvu u: Nebojša Vuković, „Perspektive američko-indijskog savezništva u svetlu kineske pretnje“, *Međunarodna politika*, Jul-Decembar 2020, pp. 48-64.

⁵³ „Džozef Bajden: Kinu smatram svojim najvećim spoljnopolitičkim izazovom; Slobodan i otvoren Indo-Pacifik od ključnog značaja za budućnost SAD, Australije, Indije i Japana“, subota 13. mart, 2021, <http://www.nspm.rs/hronika/dzozef-bajden-kinu-smatram-svojim-najvecim-spoljnopolitickim-izazovom-slobodan-i-otvoren-indo-pacifik-od-kljucnog-znacaja-za-buducnost-sad-australije-indije-i-japana.html?alphabet=l#vComment247180>; Pristupljeno: 06/04/2021.

da bi ovakva, ili njoj slična, „podela rada“ između SAD, Japana, Indije i Australije mogla da bude primenjena i kada su u pitanju druge oblasti saradnje ili zadaci, uključujući i one koji se tiču bezbednosti i odbrane.

Dometi i ograničenja indijsko-japanskog vojnostrategijskog partnerstva

Kada je reč o koristima indijsko-japanskog vojnostrategijskog partnerstva, ona su očigledna i oipipljiva za obe strane. Na primer, obe zemlje imaju interes da spreče Kinu da postane dominantna ili najagilnija maritimna sila u Indijskom okeanu čija akvatorija, prirodno, spada u indijsku „zonu odgovornosti“. U tom smislu, Indiji bi bila dragocena japanska kvalitetna produkcija, pre svega kada su u pitanju napadačke podmornice tip Soriu (Sōryū), koje usled kombinacije izdržljivih materijala, modernih senzora, torpeda i raketa, spadaju u sam svetski vrh po kvalitetu. S druge strane, veća narudžbina Indije ovih podmornica dobrodošla bi u finansijskom smislu japanskim kompanijama Micubiši i Kawasaki koje su nosioci njihove proizvodnje. Takođe, Indiji bi bila neophodna i napredna tehnologija za maritimni nadzor i patroliranje, ali i japanska pomoć u razvoju domaće brodogradnje.⁵⁴ Adarša Verma navodi još niz oblasti moguće vojnoindustrijske saradnje dve zemlje – od tehnologije za tenkovske motore, do zajedničkih projekata kada je reč o robotici, veštačkoj inteligenciji, bespilotnim letelicama i (ne)borbenim vozilima bez posade.⁵⁵ S obzirom na naučne, tehničke i proizvodne potencijale dve zemlje, vojnotehnička saradnja mogla bi da predstavlja najkonkretniji i najplodonosniji aspekt vojnostrategijskog partnerstva Indije i Japana, jer bi se posredstvom te saradnje njihove oružane snage mogle modernizovati do tog nivoa da budu uporedive sa oružanim snagama Kine, od čije ambiciozne politike obe zemlje zaziru.

Sa druge strane, Japan već koristi mogućnost da se pripadnici njegovih oružanih snaga, konkretnije kopnene vojske, obučavaju u Indiji, čija armija ima raznovrsno borbeno iskustvo. Budući da je Japan nakon Drugog svetskog rata vodio izrazito miroljubivu i „povučenu“ politiku, njegove oružane snage su ostale bez kontakta sa realnim iskustvom vođenja oružane borbe i rata u celini. Nasuprot njima, OS Indije imaju od sticanja nezavisnosti 1947. godine, značajno iskustvo, kako u konvencionalnim tako i u nekonvencionalnim ratovima. U tom pogledu, boravak, doškolovanje ili obuka u Indiji, kao na primer u Štabnom koledžu u Velingtonu (Defence

⁵⁴ Thomas F. Lynch, “The Growing Entente between India and Japan”, February 14, 2019, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/growing-entente-between-india-and-japan-44567>; Pristupljeno: 06/04/2019.

⁵⁵ Adarsha Verma, *The Heavenly Land and the Land of the Rising Sun: Historical Linkages, Security Cooperation and Strategic Partnership*, op. cit., pp. 65-72.

Staff College, Wellington) za oficire srednjeg ranga, u Koledžu za pomorsko ratovanje u Goi (College of Naval Warfare, Goa), ili u Školi za protivpobunjeničko i ratovanje u džungli (Counter-Insurgency and Jungle Warfare School, Vairengte) mogu za japanske starešine da predstavljaju dragocen doprinos njihovom stručnom usavršavanju.⁵⁶ I indijski oficiri takođe dopunjuju svoja znanja u japanskim vojnoobrazovnim institucijama.

Naposletku, redovne konsultacije na najvišem političkom i strategijskom nivou (ministri spoljnih poslova i odbrane) mogu značajno da doprinesu boljem razumevanju pozicija, pogleda i stavova druge strane, ali i stvaranju sličnih percepcija i vizija u pogledu bezbednosti Indije i Japana. Što su stavovi dve strane bliskiji, veća je verovatnoća jačeg angažovanja jedne od njih u slučaju da se ona druga nađe u kriznoj situaciji ili eventualno u sukobu nižeg intenziteta.

Ipak, i pored svih nabrojanih dostignuća indijsko-japanskog partnerstva, postavlja se pitanje – može li se, u slučaju da se bilo Indija, bilo Japan suoče sa NR Kinom u oružanom sukobu ograničenog geografskog opsega i nižeg/srednjeg intenziteta (uz pretpostavku da je neograničeni/opšti konvencionalni rat malo verovatan), očekivati solidarnost strateškog partnera, makar kroz demonstraciju sile (flotnih sastava, izviđačke avijacije i sl.)? Satoru Nagao optimistički rasuđuje da Indija i Japan svoju numeričku inferiornost naspram Kine mogu da isprave saradnjom, pa tako, na primer, ukoliko bi Indija saradivala sa Japanom ona se ne bi suočila sa celokupnom kineskom vojnom moći odjednom, jer bi „Kina verovatno ostavila nešto od svojih snaga na istoku, da se zaštiti od potencijalnih upada iz Japana, i *vice versa*“.⁵⁷ Međutim, nameće se dilema/problem – da li je ovo hipotetičko „sadejstvo po bokovima“ NR Kine realno u slučaju konflikta ili je samo reč o priželjkivanom scenariju? Teza autora ovog rada je da bi u slučaju eventualnog ograničenog oružanog sukoba NR Kine bilo sa Indijom, bilo sa Japanom, Peking mogao bez bojazni od sučeljavanja na dva fronta da angažuje najveći deo svojih snaga na strategijskim pravcima potencijalnog vojišta naspram aktuelnog protivnika. Sa ovom tezom se podudara stav indijskog autora Druve Džaišankara (Dhruva Jaishankar), da je nemoguće zamisliti, na primer, kako japanske snage podržavaju indijske saveznike na udaljenim vrhovima Tibeta, isto kao što indijska mornarica nije spremna da se suoči sa kineskom oko Senkaku ostrva.⁵⁸ Argumenti u prilog ove teze su brojni, a zbog ograničenog prostora mogu se tek ukratko prikazati.

⁵⁶ G. V. C. Naidu, Ishida Yasuyuki, “India-Japan Defence Ties: Building a Strategic Partnership”, op. cit., p. 21.

⁵⁷ Satoru Nagao, “Japan, the United States, and India as Key Balancers in Asia”, op. cit. p. 6.

⁵⁸ Dhruva Jaishankar, “A Fine Balance: India, Japan and the United States”, The National Interest, January 24, 2014, <https://nationalinterest.org/commentary/fine-balance-india-japan-the-united-states-9762>; Pristupljeno: 08/04/2021.

Kada je reč o Indiji, i pored niza spornih pitanja sa Kinom njena ekonomska situacija i dalje u znatnoj meri zavisi od dobrih komercijalnih odnosa sa najmnogoljudnijom zemljom sveta. Kako se zapaža u jednoj analizi, „Indija ne može sebi da dopusti da se otuđi od Pekinga, kada je Nju Delhi daleko ovisniji od kineske ekonomije za svoj održivi vitalni ekonomski rast, nego Tokijo“.⁵⁹ Indija i Kina su u 2020. godini trgovali u vrednosti od 77,7 milijardi američkih dolara (85,5 milijardi u 2019), pri čemu je indijski deficit iznosio čak 40 milijardi.⁶⁰ S druge strane, indijsko-japanska trgovina u fiskalnoj godini 2019–2020. (april–decembar) iznosila je 11,87 milijardi američkih dolara (17,63 milijardi u 2018–2019).⁶¹ I pored značajnih japanskih ulaganja, pre svega u kapitalne indijske infrastrukturne projekte (na primer, Delhi–Mumbaj industrijski koridor, brza pruga Mumbaj–Ahmedabad), iz gore navedenih podataka očigledno je da je Kina Indiji još uvek daleko značajniji komercijalni partner. Zato bi se Indija, koliko je god to moguće, uzdržavala od bilo kakvih konkretnih akcija koje bi išle nauštrb kineskih interesa u slučaju kolizije Pekinga i Tokija. Drugi momenat koji bi, kada je reč o Indiji, znatno limitirao njeno značajnije vojno angažovanje na strani Japana u slučaju njegovog potencijalnog oružanog konflikta sa Kinom, jeste tradicionalna indijska distanca naspram čvršćeg obavezivanja u međunarodnoj politici, koja se ponajbolje ispoljavala kroz politiku nesvrstanosti i koncept strateške autonomije. U dobroj meri, Indija može da sledi koncept strateške autonomije zahvaljujući razvoju i držanju nuklearnog oružja, i njena nezainteresovanost za sklapanje čvršćeg vojnog savezništva može da se tumači i njenim posedovanjem „iznenađujuće naprednog nuklearnog arsenala“ (surprisingly advanced nuclear arsenal).⁶² Sa nuklearnim oružjem na raspolaganju, opšti osećaj sigurnosti među indijskom političkom i vojnom elitom ipak je jači nego što je to slučaj sa Japanom, bez obzira na američke bezbednosne garancije. Treći faktor koji ograničava oružano sadejstvo Indije i Japana jeste sama priroda njihovog odnosa. U jednoj studiji koja se bavi teorijom i praksom ravnoteže moći, autor koji je upravo poreklom iz Indije – T.V. Paul (Thazha Varkey Paul) – izveo je razliku između tvrdog (hard balancing), mekog (soft balancing) i asimetričnog

⁵⁹ Thomas F. Lynch, „The Growing Entente between India and Japan“, op. cit.

⁶⁰ „China pips US to emerge as India’s biggest trade partner in 2020 despite border conflicts“, *Business Today*, February 23 2021, <https://www.businesstoday.in/current/economy-politics/china-pips-us-emerge-india-biggest-trade-partner-2020-despite-border-conflicts/story/432057.html>; Pristupljeno: 07/04/2021.

⁶¹ Brief Note on India-Japan Bilateral Relations, op. cit.

⁶² Sameer Lalwani, Heather Byrne, „The Elephant in the Room: Auditing the Past and Future of the U.S.-India Partnership“, <https://warontherocks.com/2019/06/the-elephant-in-the-room-auditing-the-past-and-future-of-the-u-s-india-partnership/>; Pristupljeno: 07/04/2021.

uravnoteživanja (asymmetric balancing). Nasuprot tvrdom uravnotežavanju koje se odlikuje, između ostalog, izgradnjom i unapređivanjem vojnih sposobnosti, kao i stvaranjem i održavanjem formalnih savezništava, meko uravnotežavanje, po ovom autoru, podrazumeva prećutno uravnoteživanje bez formalnih savezništava, uzajamno ograničeno bezbednosno razumevanje, *ad hoc* vežbe i saradnju u regionalnim i međunarodnim institucijama.⁶³ Za sada, strateško, pa samim tim i vojnostrategijsko partnerstvo Indije i Japana, prema svim navedenim tumačenjima i podacima o njemu ima skoro sve odlike koncepta mekog uravnoteživanja. Shodno tome, čini se neverovatnim bilo kakav vojni poduhvat Indije u korist Japana u slučaju njegovog oružanog sukoba sa NR Kinom.

Kada je u pitanju Japan, njega u preduzimanju konkretne akcije pomoći Nju Delhiju, u situaciji potencijalnog indijsko-kineskog konflikta, takođe sputava nekoliko bitnih činilaca. Kao i Indija, i Japan ima snažne komercijalne interese u Kini, i kako smatra jedan japanski autor iako agresivno kinesko ponašanje u Istočnom i Južnom kineskom moru predstavlja pretnju za Japan, za Tokio, Kina nije zemlja koja se mora obuzdavati (China is not country to be contained). On još navodi da su japanske firme snažno prisutne u Kini, a američko-kineski trgovinski rat, na primer, direktno ugrožava te japanske kompanije.⁶⁴ Pored toga, usled decenijama sistematski usađivanog pacifizma, Japan je postao nacija sa jakim sektorima u društvu koji su izrazito antiratno opredeljeni. U pitanju je faktor koji svakako ne ide u prilog hipotetičkom vojnom angažovanju Japana. Veliko komešanje u javnom mnenju Japana 2014–2015. godine, povodom tzv. reinterpretacije ustava, koja je omogućila njegovim oružanim snagama da, osim odbrane samih japanskih ostrva, učestvuju i u ratnim operacijama kada su ugroženi njegovi saveznici, svedoči o prilično raširenoj i ukorenjenoj averziji prema upotrebi oružane sile u međunarodnim odnosima.⁶⁵ Takođe, ne treba smetnuti s uma da Japan još uvek, po svim bitnim pitanjima, u

⁶³ T.V. Paul. "Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance", in: T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann (eds.), *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*, Stanford University Press, Stanford, 2004, p. 3.

⁶⁴ Yoichiro Sato, "Japan's Indo-Pacific Strategy: The Old Geography and the New Strategic Reality", *Journal of Indo-Pacific Affairs*, Winter 2019, p. 115. https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/JIPA/journals/Volume-02_Issue-4/Sato.pdf; Pristupljeno: 08/04/2021.

⁶⁵ Ivona Lađevac, Ana Jović-Lazić, "Reinterpretation of Japan Constitution", in: Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds.), *Major International Issues in the 21st Century from a Perspective of Japan and Europe*, Global Resource Management Program, Doshisha University, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2015, pp. 31-32. Жељко Будимир, Небојша Вуковић, „Партнерство Јапана и Северноатлантске алијансе“, *Политеиа*, год. 6, бр. 12, стр. 101.

spoljnoj politici sledi Sjedinjene Države, i da bi bilo kakav konkretniji japanski angažman, pa tako i u eventualnom indijsko-kineskom konfliktu, morao prethodno da dobije američko odobrenje.

Kada je reč o perspektivama indijsko-japanskog vojnostrategijskog partnerstva, glavnu determinantu predstavljaće percepcija kineskog spoljnopolitičkog nastupa u indijskom i japanskom rukovodstvu. Ukoliko se nastave tekući trendovi (indijsko-kineski pogranični sukobi, pomorski incidenti u Južnom kineskom moru, i na drugim akvatorijama), saradnja Indije i Japana će se intenzivirati ili će ostati, u najmanju ruku, na istom nivou. U slučaju zaoštavanja odnosa ili konstantne napetosti moguće je, mada ne i mnogo verovatno, da Indija i Japan, uz medijatorstvo i pokroviteljstvo iz Vašingtona, sklope sporazum koji bi podrazumevao uzajamne konkretne obaveze i u slučaju eventualnog oružanog sukoba.

Teorijski/apstraktno posmatrano, najadekvatniji odgovor sve ambicioznijoj politici Kine, bilo bi obrazovanje svojevrnog azijskog NATO-a, koji bi, pored SAD, uključivao barem Japan, Indiju i Australiju. Međutim, rešenje koje izgleda prikladno u misaonom eksperimentu, u realnosti često bude relativizovano/problematizovano u sudaru sa neumoljivim činjenicama istorije, geografije i strateške kulture. Praobrazac NATO-a uobličen je još u zajedničkom vojevanju Velike Britanije, Francuske i SAD (u kasnijm fazama) u oba svetska rata, i tom jezgru su se nakon Drugog svetskog rata pridružile druge zemlje, između ostalih i Nemačka (zapadna), koja je dva puta bila gubitnik. Velike azijske zemlje nemaju takvo iskustvo koje bi služilo kao „cement“ eventualnog bezbednosnog povezivanja. Dok su se zapadnoevropske države našle zbijene na relativno malom prostoru naspram evroazijskog giganta – SSSR-a – pa su lakše pronašle zajednički interes u stvaranju vojnopoličkog saveza, potencijalni kandidati za „azijski NATO“ su međusobno udaljeni hiljadama kilometara. U pitanju je činjenica koja svakako ne doprinosi motivaciji da se kreira nov vojni blok.⁶⁶ Pored toga, kako zapaža jedan kineski vojni komentator, Kina je potrebna i Indiji (za njen ekonomski razvoj), i Japanu (zbog velikog tržišta), a kada je reč o Australiji, njene moći su ograničene pa Peking ne mora mnogo da brine zbog njenih poteza.⁶⁷ Čini se, zbog ovde nabrojanih razloga, da bi samo vrlo neoprezno, izazivačko i agresivno ponašanje NR Kine moglo da posluži kao zaista delotvorni agens povezivanja Indije, Japana i Australije (možda još poneke zemlje, poput Južne Koreje ili Vijetnama) u vojnopolički savez.

Zaključak

Za početak, valjalo bi proveriti, prema kriterijumima koje su postavili Radžesh Basrur i Sumita Narayanan, da li odnos Indije i Japana zaista može da se okarakteriše kao strateško partnerstvo. Podsećanja radi, oni su naveli da strateška partnerstva nisu izričito usmerena na identifikovanog neprijatelja, da su ograničena i fleksibilna, i ne uključuju dublje angažovanje

koje podstiče na akciju, da podrazumevaju redovnu interakciju na visokom nivou, i da se odlikuju i bezbednosnom saradnjom (transfer oružja, zajedničke vežbe, strateški dijalog i dr.). Ako bi se ovi parametri prihvatili kao pokazatelji strateškog partnerstva, moglo bi se konstatovati da Nju Delhi i Tokio zaista imaju odnos koji bi se mogao tako definisati.

Iako visoki zvaničnici obe zemlje izbegavaju da imenuju Kinu kao izvor nespokojsva, odnosno kao pretnju po vlastitu nacionalnu bezbednost, primenom metode analize sadržaja teksta (kako je nešto rečeno), ili tzv. čitanjem između redova kada je reč o zajedničkim deklaracijama o strateškom partnerstvu, izjavama premijera i drugih visokih zvaničnika, može da se shvati da i Indija i Japan percipiraju spoljnu politiku NR Kine kao povod za zabrinutost, oprez i uzajamno povezivanje i potpomaganje. Dakle, NR Kina se u tom svojstvu izričito ne spominje, ali se *podrazumeva*. Takođe, odnos Nju Delhija i Tokija jeste i ograničen, i fleksibilan, i ne uključuje u sebe obavezu potpunog usklađivanja spoljnopolitičkih stavova, pa tako, na primer, Indija može da ima sasvim dobre odnose sa Ruskom Federacijom, sa kojom istovremeno Japan vodi teritorijalni spor i prema kojoj ima priličnu političku distancu. Zvaničnici dve zemlje (premijeri, ministri i njihovi pomoćnici, zamenici i sekretari) redovno se sastaju, tako da je i ovaj kriterijum strateškog partnerstva ispunjen. Konačno, bezbednosna ili kako je u ovom radu imenovana – vojnostrategijska saradnja je veoma prisutna, i ona čini važnu komponentu ukupnog strateškog partnerstva dve zemlje.

Paradoks je da je vojnotehnička saradnja dve zemlje još uvek u začetku, iako su pozitivni efekti takve saradnje, ne samo u bezbednosnom, već i u ekonomskom smislu nesumnjivi i multiplikativni. Kada bi ona bila razvijena u svom punom obimu, i Indija i Japan bi svakako bili i vojno i ekonomski mnogo spremniji za eventualno suočavanje sa Kinom, a da joj ne pružaju povod za akcije odmazde ili za nametanje sankcija. Kako to nije slučaj, može se konstatovati da je strateško, samim tim i vojnostrategijsko partnerstvo Nju Delhija i Tokija, iako do sada raznovrsno i sadržajno, još uvek daleko od svoje pune realizacije i eksploatacije njegovih kapaciteta.

Bibliografija

Agreement Between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Transfer of Defence Equipment and Technology, December 12 2015, <https://www.mofa.go.jp/files/000117470.pdf> (26/03/2021).

Agreement between the Government of Japan and the Government of the Republic of India Concerning the Reciprocal Provision of Supplies and Services Between the Self-Defence Forces of Japan and the Indian Armed Forces, September 10, 2020, https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_002896.html (26/03/2021).

- Basrur, Rajesh, and Narayanan Kutty, Sumitha, "Conceptualizing Strategic Partnerships", in: Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty (eds.), *India and Japan: Assessing the Strategic Partnership*, Palgrave Macmillan, London, 2018, pp. 1-11.
- Basu, Titli, "India-Japan and 'Confluence of the Two Seas': Ten years on", *IDSA Issue Brief*, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, 2017, https://idsa.in/system/files/issuebrief/ib_india-japan_tbasu_130917.pdf (02/04/2021).
- Borah, Rupakjyoti, "With Shinzo Abe's resignation, India loses its best friend and ally in Japan", *South China Morning Post*, 30 August, 2020, <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3099392/shinzo-abes-resignation-india-loses-its-best-friend-and-ally-japan> (30/03/2021).
- Brands, Hal, An Asian NATO? The U.S. Has Better Options for Its Allies, September 24 2020, <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2020-09-23/an-asian-nato-u-s-has-better-options-for-its-allies-and-china> (11/04/2021).
- Brief Note on India-Japan Bilateral Relations, https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/India-Japan_Bilateral_Brief_feb_2020.pdf (19/03/2021).
- Будимир, Жељко, Вуковић, Небојша, „Партнерство Јапана и Северноатлантске алијансе“, *Политика*, год. 6, бр. 12, стр. 88-108.
- "China pips US to emerge as India's biggest trade partner in 2020 despite border conflicts", *Business Today*, February 23, 2021, <https://www.businesstoday.in/current/economy-politics/china-pips-us-emerge-india-biggest-trade-partner-2020-despite-border-conflicts/story/432057.html> (07/04/2021).
- "Confluence of the Two Seas", Speech by H.E. Mr. Shinzo Abe, Prime Minister of Japan at the Parliament of the Republic of India, August 22, 2007, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv0708/speech-2.html> (30/03/2021).
- Fontaine, Richard, "Where Is America in Japan and India's Plans for Asia?", *The National Interest*, December 28, 2015, <https://nationalinterest.org/feature/where-america-japan-indias-plans-asia-14741> (05/04/2021).
- Gady, Stefan Franz, "India, Japan to Hold First-Ever Military Exercises Involving Ground Troops", *The Diplomat*, July 23 2018, <https://the-diplomat.com/2018/07/india-japan-to-hold-first-ever-military-exercises-involving-ground-troops> (26/03/2021).
- Hemmings, John, "Don't Constrain an Expansionist China Alone. Try Trilaterals", *The National Interest*, December 2, 2015, <https://national-interest.org/print/feature/dont-constrain-expansionist-china-alone-try-trilaterals-14479> (05/04/2021).

- “India and Japan to cement relations with new security deal”, *Nikkei Asia*, November 13, 2019, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/India-and-Japan-to-cement-relations-with-new-security-deal> (26/03/2021).
- India-Japan Relations, January 2013, https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Japan_Relations_-_Jan_2013.pdf (24/03/2021)
- Jaishankar, Dhruva, “A Fine Balance: India, Japan and the United States”, *The National Interest*, January 24, 2014, <https://nationalinterest.org/commentary/fine-balance-india-japan-the-united-states-9762> (08/04/2021).
- Japan-India Joint Declaration, December 10, 2001, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/india/joint0112.html> (24/03/2021).
- Japan and India Vision 2025 Special Strategic and Global Partnership, December 12 2015, https://www.mofa.go.jp/s_sa/sw/in/page3e_000432.html (25/03/2021).
- “Japan to provide loans and grant of 233 billion yen for infra projects in India”, *The Times of India*, March 26 2021, <https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/japan-to-provide-loans-and-grant-of-233-billion-yen-for-infra-projects-in-india/articleshow/81710730.cms> (29/03/2021).
- Joint Statement, India-Japan Partnership in a New Asian Era: Strategic Orientation of India-Japan Global Partnership, April 29, 2005, <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/6627/joint+statement+indiaja> (24/03/2021).
- Joint Statement Towards India-Japan Strategic and Global Partnership, December 15, 2006, <https://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/6368/Joint+Statement+Towards+IndiaJapan+Strategic+and+Global+Partnership> (24/03/2021).
- Joint Declaration on Security Cooperation between Japan and India, 22 October 2008, https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/india/pmv0810/joint_d.html (25/03/2021).
- Kasai, Ryohei, “Infrastructure Development in Asia: Japan’s New Initiatives and Its Cooperation with India”, in: Jagannath P. Panda and Titli Basu (eds.), *China-India-Japan in the Indo-Pacific: Ideas, Interests and Infrastructure*, Pentagon Press, New Delhi, 2018, pp. 203-215.
- Lađevac, Ivona, Jović-Lazić, Ana, “Reinterpretation of Japan Constitution”, in: Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds.), *Major International Issues in the 21st Century from a Perspective of Japan and Europe*, Global Resource Management Program, Doshisha University, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2015, pp. 23-36.
- Lalwani, Sameer, Byrne, Heather, “The Elephant in the Room: Auditing the Past and Future of the U.S.-India Partnership”, <https://waron>

- therocks.com/2019/06/the-elephant-in-the-room-auditing-the-past-and-future-of-the-u-s-india-partnership/ (07/04/2021).
- Limaye, Satu, "Integrating an Ally and an Aligner in a Principled Security Network: The United States and the India-Japan Strategic Partnership", in: Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty (eds.), *India and Japan: Assessing the Strategic Partnership*, Palgrave Macmillan, London, 2018, pp. 91-112.
- Lynch, F. Thomas, "The Growing Entente between India and Japan", February 14, 2019, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/growing-entente-between-india-and-japan-44567> (06/04/2021).
- Lynch III F. Thomas and Przystup, J. James, *India-Japan Strategic Cooperation and Implications for U.S. Strategy in the Indo-Asia-Pacific Region*, Institute for National Strategic Studies, Washington, D. C., 2017.
- Michalski, Anna, *Diplomacy in a Changing World Order: The Role of Strategic Partnerships*, Swedish Institute of International Affairs, Stockholm, 2019.
- Naidu, G. V. C, Yasuyuki, Ishida, "India-Japan Defence Ties: Building a Strategic Partnership", *Strategic Analysis*, Vol. 43, No. 1, pp. 13-27.
- Nagao, Satoru, "China in Japan-India Security Ties: Infrastructure as a Factor", in: Jagannath P. Panda and Titli Basu (eds.), *China-India-Japan in the Indo-Pacific: Ideas, Interests and Infrastructure*, Pentagon Press, New Delhi, 2018, pp. 216-229.
- Nagao, Satoru, "Why Japan Needs India as a Defence Partner", in: Rajesh Basrur and Sumitha Narayanan Kutty (eds.), *India and Japan: Assessing the Strategic Partnership*, Palgrave Macmillan, London, 2018, pp. 65-89.
- Nagao, Satoru, "Japan, the United States, and India as Key Balancers in Asia", http://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/150331_Nagao_JapanUSIndia_2.pdf (05/04/2021)
- Nagao, Satoru, "A Japan-India partnership in Maritime-Asia", February 09 2017, <https://www.orfonline.org/research/importance-japan-india-cooperation-south-china-sea/> (05/04/2021).
- Paul, M. Joshy, "India-Japan Security Cooperation: A New Era of Partnership in Asia", *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, Vol. 8 no. 1, 2012, pp. 31-50.
- Paul, T.V. "Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance", in: T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann (eds.), *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*, Stanford University Press, Stanford, 2004, pp. 1-25.
- "PM's address to Japan-India Association, Japan-India Parliamentary Friendship League and International Friendship Exchange Council", May 28, 2013, <https://archivepmo.nic.in/drmanmohansingh/speech-details.php?nodeid=1319> (31/03/2021).

- Sato, Yoichiro, "Japan's Indo-Pacific Strategy: The Old Geography and the New Strategic Reality", *Journal of Indo-Pacific Affairs*, Winter 2019, https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/JIPA/journals/Volume-02_Issue-4/Sato.pdf, pp. 107-119. (08/04/2021).
- Thakker, Aman, Silverberg, Elliot, "India and Japan Eye the Dragon in the Room", *Foreign Policy*, November 20, 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/11/20/china-war-navy-india-japan-eye-dragon-in-the-room/> (31/03/2021).
- Trapara, Vladimir, "Does Trump Have a Grand Strategy?" *The Review of International Affairs*, Vol. LXVIII, No. 1168, October–December 2017, pp. 56-70.
- „Džozef Bajden: Kinu smatram svojim najvećim spoljnopolitičkim izazovom; Slobodan i otvoren Indo-Pacifik od ključnog značaja za budućnost SAD, Australije, Indije i Japana“, subota 13. mart, 2021, <http://www.nspm.rs/hronika/dzozef-bajden-kinu-smatram-svojim-najvecim-spoljno-politickim-izazovom-slobodan-i-otvoren-indo-pacifik-od-kljucnog-znacaja-za-buducnost-sad-australije-indije-i-japana.html?alphabet=1#yvComment247180> (06/04/2021).
- Verma, Adarsha, *The Heavenly Land and the Land of the Rising Sun: Historical Linkages, Security Cooperation and Strategic Partnership*, KW Publishers Pvt Ltd, New Delhi, 2020.
- Wilkins, S. Thomas, "Russo–Chinese Strategic Partnership: A New Form of Security Cooperation?", *Contemporary Security Policy*, Vol. 29. No. 1, 2008, pp. 358-383.
- Zhongping, Song, "'Pacific NATO' concept aimed at China is self-serving US wolf pack tactic", *Global Times*, March 08, 2021, <https://www.globaltimes.cn/page/202103/1217739.shtml> (11/4/2021).

IN THE SHADOW OF CHINA - THE MILITAR-STRATEGIC PARTNERSHIP OF INDIA AND JAPAN

ABSTRACT

The military-strategic partnership of India and Japan, which was initiated in the mid-2000s, is critically analyzed and perceived in the paper. A definition of this type of partnership is derived based on the findings and insights of other authors, and the structural changes in international relations during this century that enabled/stimulated the emergence of the Indian-Japanese partner relationship in the field of security are described in the paper's introduction. The content of that partner relationship, as well as the motivation for initiating it, is described in the central part of the paper, and its positive aspects for both countries, as well as the limitations in its implementation and ultimate reaches, are indicated. Military-technical cooperation is pointed to in the paper as the most precious component of that partnership that has insufficiently been taken advantage of so far. In the final part of the paper, the knowledge of this partnership and its important dimensions is summed up and a forecast of its further perspectives is formulated. The analytical-synthetical research method is used the most in the paper.

Keywords: India, Japan, China, strategic partnership, Indo-Pacific.